

हिमाचलस्य राज्यसभास्य
भाजपापक्षे
९ विधायकानां
पारमतदानेन
काङ्ग्रेसस्य पराजयः

उत्तराखण्डसंस्कृताकाद
म्याः संस्कृत-
छात्रवृत्ति-
सम्मानकार्यक्रमः
समायोज्यते

आत्म-अज्ञानमेव
सर्वविधानाम् अनर्थानां
कारणमिति

प्रमुखाः वार्ताः

लोकसभानिर्वाचनाय
मातदात् जागरूकतायै
शैक्षिकगतिविधिनां
सम्बर्धितुं निर्देशः

प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना सर्वेषां वर्गानां जनान् प्रथमतया मातदात् न च 'मेरा पहला वोट देश के लिए' इत्यभियाने भागं भजितुम्, आगामिसामान्यनिर्वाचने मतदातुं स्वीय लोकतन्त्राधिकारस्य प्रयोगाय च आग्रहः कृतः। एकस्मिन् सामाजिकान्तर्जालीय संदेशे प्रधानमन्त्रिणा निर्वाचनप्रक्रियायाम् अधिक-सहभागितायै अहूतम्। तेन सूचनाप्रसारणमन्त्री अनुरागसिंहठाकुरस्य सामाजिक-अन्तर्जालीय-संदेशस्य उल्लेखं कृतं यत्र तेन अभियानगीतं 'मेरा पहला वोट देश के लिए' इति प्रदर्शितम्। भारतस्य निर्वाचनायोगेन सूचनाप्रसारण-मन्त्रालयं आगामि चतुर्विंशत्यधिक द्विसहस्रतमवर्षस्य लोकसभानिर्वाचनाय मातदात् जागरूकतायै शैक्षिकगतिविधिनां सम्बर्धितुं निर्देशो प्रदत्तः। आयोगेन मन्त्रालयं सर्वेभ्यः चलचित्रालयस्वामिभ्यः मातदात् जागरूकतायै चलचित्रं चालितुं निर्देशाय प्रोक्तम्। देशस्य प्रत्येकस्मिन् चलचित्रालयेषु प्रत्येकस्य चलचित्रस्य प्रदर्शनात् पूर्वं अन्तराले च माई वोट माई ड्यूटी इति चलचित्रं चालितुं निर्देशः ख्यापितः।

सुभाषितम्

आत्मार्थं जीवलोकेऽस्मिन् को न जीवति मानवः।
परं परोपकारार्थं यो जीवति स जीवति।।

भावार्थ- इस जीवलोके में स्वार्थ के लिए कौन नहीं जीता है? उस मनुष्य का जीना ही सार्थक है जो दूसरों की हित के लिए जीता है।।

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता: दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

भारत-थाईलैण्डः
संयुक्तायोगस्य समागमः

विदेशमन्त्री डॉ. एस जयशंकरः, थाईलैण्ड देशस्य उपप्रधानमन्त्री अथ विदेशमन्त्री पर्नप्री-बहिधा-नुक्कारा सम्प्रति नवीदिल्लीनगरे भारत-थाईलैण्ड-संयुक्तायोगस्य दशम सम्मेलनस्य सह-अध्यक्षतां कुरुतः। थाईलैण्डसमकक्षस्य स्वागतं कुर्वन् डॉ. जयशंकरः अवदत् यत् भारत-थाईलैण्ड-संयुक्तायोगस्य दशमः समागमः उभयोः देशयोः सहभागिताम् अग्रे सारयिष्यति। आगन्तुक-गणमान्यः चतुर्दिवसीयाधिकारिकयात्रायाः कृते रविवासरे नवदिल्लीनगरे आगतः। थाईलैण्ड देशस्य उपप्रधानमन्त्री नुकारा उपराष्ट्रपतिः जगदीपधनखडेन सह मिलिष्यति। इयं भारतस्य यात्रा तस्य प्रथमा आधिकारिकयात्रा अस्ति।

मोदी सर्वकारस्य तृतीय
कार्यकालावधौ भारतं विश्वे
तृतीयार्थव्यवस्था भवितुं
प्रतिबद्धो वर्तते- वित्तमन्त्री

वित्तमन्त्रिणा निर्मालासितारमणेन प्रोक्तं यत् मोदी सर्वकारस्य तृतीय कार्यकालावधौ भारतं विश्वे तृतीयार्थव्यवस्था भवितुं प्रतिबद्धो वर्तते। सा प्रोक्तवती यत् अस्य सर्वकारस्य दशवर्षाणां कार्याकालावधौ भारतीयार्थव्यवस्था पञ्चमे स्थाने आसीत्। सा नवदिल्ल्यां राष्ट्रिय-कॉन्क्लेव-विकसित-भारत सप्तचत्वरिंशत्-अधिक-द्विसहस्रेति कार्यक्रममावधौ सम्बोधयन् आसीत्। विकसित भारतेन सम्बन्धितस्य भारतस्य दृष्टिकोणं स्पष्ट कुर्वता वित्तमन्त्रिणा प्रोक्तं यत् अगामि यूनां सुधारं सर्वकारस्य अत्यधिकशीर्ष प्राथमिकं वर्तते। सा प्रोक्तवती यत् सर्वकारेण सुनियोजित-सुधाराः विहिताः। वित्तमन्त्रिणा उक्तं यत् सर्वकारः अर्थव्यवस्थां सम्बर्धनं पूंजीगत व्ययेऽपि सम्बर्धनं कुर्वन् अस्ति। तथा प्रोक्तं यत् कृषि उत्पादन सम्बर्धने, लाजिस्टिक आपूर्ति श्रृंखलायाः सुदृढीकरणे, कृत्रिम बुद्धिमत्ता परिस्थितिकी तन्त्रे अपारक्षमताः सन्ति।

प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना विहिता
विक्रमसाराभाई अन्तरिक्षकेन्द्रस्य यात्रा

हिमसंस्कृतवार्ताः। प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना केरलराज्यस्य तिरुवनन्तपुरम् इत्यत्र विक्रमसाराभाई अन्तरिक्षकेन्द्रस्य यात्रा विहिता। अन्तरिक्ष क्षेत्रस्य प्रायः अष्टादशशतं कोट्यात्मिका त्रिसृणां महत्वपूर्णाधारभूत संरचना परियोजनानाम् उद्घाटनमपि विहितम्। अस्मिन् अवसरे प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् पञ्चत्रिंशदोत्तरद्विसहस्रवर्षं यावत् भारतस्य अन्तरिक्षे स्वीय अन्तरिक्ष केन्द्रं भविष्यति येन अन्तरिक्षे अज्ञात-क्षेत्राणां अध्ययने साहाय्यं भविष्यति। श्रीमोदिना उक्तं यत् अमृतकालावधौ भारतीयान्तरिक्ष यात्रिणः अस्माकमेव प्रक्षेपयानेन एव चन्द्रमसि अवतरिष्यन्ति। प्रधानमन्त्रिणा गगनयान अभियानस्य सञ्चालनायाः समीक्षा अपि कृता, गगनयान अभियानस्य कृते चयनितानां चतुर्णाम् अन्तरिक्षयात्री- निर्दिष्टानां नामानि अपि प्रकाशितानि। तेषु, दलनायकः प्रशान्त बालकृष्णन नायर, दलनायकः अजीत कृष्णन, दलनायकः अंगद प्रताप, विंग कमांडर शुभंशु शुक्लः च सम्मिलिताः सन्ति।

प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् अन्तरिक्ष क्षेत्रे भारतस्य साफल्यं देशस्य युवसु वैज्ञानिक-टुटिकोणस्य बीजारोपणं करोति। श्रीमोदिना केरल राज्यस्य राज्यपालेन आरिफ मोहम्मद खानेन, मुख्यमन्त्रिणा पिनारायी इत्यनेन केन्द्रीयमन्त्रिणा बी. मुरलीधनेन सहैव विभिन्न इसरो परियोजनानां प्रदर्शिन्याः अपि अवलोकनं कृतम्। श्रीमोदिना भारतीय जनता पार्टीति दलस्य इत्यस्य राज्यशाखाया आयोजितस्य तिरुवनन्तपुरम् पदयात्रा-समारोहस्य समापनावसरे जनसभामपि सम्बोधिता।

निर्माणोद्योगे शून्यदोषः,
शून्यप्रभावः इति नीतिः
भवेत्- प्रधानमन्त्री

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी मदुरैनगरे टीवीएस ओपन मोबिलिटी इत्यस्य मञ्चस्य शुभारम्भं कृतवान्। अस्मिन् अवसरे वृत्ति-जीविका-उत्कृष्टता-केन्द्रस्य अपि उद्घाटनं कृतवान्। वाहन-उद्योगेन सम्बद्धं सम्मेलनं सम्बोधयन् श्री मोदी अवदत् यत् अर्थव्यवस्थायाः विकासाय निर्माणं नवीनता च द्वौ आवश्यकस्तम्भौ स्तः। सः अवदत् यत् निर्माणोद्योगे शून्यदोषः, शून्यप्रभावः इति नीतिः भवितुमर्हति। तेषां उत्पादाः वैश्विकस्तरस्य भवेयुः, पर्यावरणस्य किमपि हानिं न कुर्वन्तु। सम्मेलने ५ सहस्राधिकाः एमएसएमई-इकायिकाः भागं गृहीतवन्तः। प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् पुरातनवाहनानां, अतिरिक्तसंभागान् च विक्रयणस्य महत् विपणिः

अस्ति। सः अवदत् यत् २०४७ तमे वर्षे भारतं विकसितराष्ट्रं कर्तुं लघु-उद्योगानाम् महती भूमिका भविष्यति।

अस्मिन् अवसरे केन्द्रीयसूचनाप्रसारणराज्यमन्त्री डॉ. एल.मुरुगनः अवदत् यत् विगतदशवर्षेषु श्रीमोदीमहोदयस्य नेतृत्वे रेलमार्गादिसंरचनानां तीव्रगत्या विकासः अभवत्। सः अवदत् यत् २०४७ तमे वर्षे भारतं विकसितराष्ट्रं कर्तुं प्रधानमन्त्री अथकं प्रयत्नान् करोति।

कर्नाटके राज्यसभा-निर्वाचने
३ काङ्ग्रेस-अभ्यर्थिनः १ भाजपा-
प्रत्याशी च विजयं प्राप्तवान्

कर्नाटकराज्यसभानिर्वाचने काङ्ग्रेसपक्षस्य ३ प्रत्याशिनः भारतीयजनतापक्षस्य १ प्रत्याशी च विजयं प्राप्तवान्। सभायाः २२३ सदस्येषु २२२ सदस्याः मतदानं कृतवन्तः। निर्वाचनपदाधिकारिणा उक्तं यत् काङ्ग्रेसस्य अजय माकेन्, जीसी चन्द्रशेखरः, सैयद नासिर हुसैनः, भारतीयजनतापक्षस्य नारायणबण्डगे च विजयं पञ्जीकृतवन्तः। भाजपा-जनतादल-सेक्युलरदलयोः समर्थनेन निर्वाचनप्राङ्गणे उद्धतः पञ्चम-प्रत्याशी कुपेन्द्र-रेड्डी पराजितः अभूत्। स्वतन्त्रप्रत्याशिनां साहाय्येन १३४ काङ्ग्रेसविधायकाः त्रयाणां प्रत्याशीनां विजयं प्राप्तुं पर्याप्ताः आसन्। ६६ विधायकैः सह भाजपायाः अभ्यर्थिनः विजयं सुनिश्चितं कृतवन्तः।

विधायकस्य सुधीरस्य आवासे सशस्त्र- त्वरितप्रक्रियावलम् (क्यूआरटी) नियुक्तः

अस्ति। अतिरिक्तपुलिसनिदेशकः (एएसपी) काङ्गड़ा वीरबहादुरः अवदत् यत् कतिपयदिनानि पूर्व सुधीरशर्मा स्वजीवनस्य कृते त्रासस्य विषये चर्चा कृतवान्। तस्य व्यक्तिगतकर्मचारिणां दूरवाणीषु अपि धमकीसन्देशाः प्राप्ताः। पुलिस अस्य आह्वानस्य अन्वेषणं कुर्वन् अस्ति तथा च सुरक्षायै तस्य निवासस्य परितः सशस्त्र-त्वरितप्रक्रियावलम् क्यूआरटी-इत्येतत् नियोजितमस्ति। अपि च धर्मशालापुलिसप्रभारी रात्रौ विधायकनिवासस्य परितः निरन्तरं गमनागमनं कर्तुं आदेशः दत्तः अस्ति। साइबर सेलद्वारा विधायकस्य वधस्य धमकी दत्तस्य आह्वानस्य अन्वेषणार्थं प्रयत्नाः क्रियन्ते।

हिमसंस्कृतवार्ता- धर्मशाला। धर्मशाला विधानसभाक्षेत्रात् काङ्ग्रेसविधायक-सुधीरशर्मणः निवासस्थानस्य बहिः सशस्त्र-त्वरितप्रक्रियावलम् (क्यूआरटी) नियुक्तः अस्ति, यतः तेन मृत्योः आह्वानम् प्राप्तम्

आत्मसम्मानेन सह समाधानं अर्थात् परिचयस्य अन्तः - सुधीरशर्मा

अर्थात् परिचयस्य अन्तः। सुधीरस्य एतत् पदं राजनैतिकवृत्तेषु बहु चर्चितः भवति। पूर्व अपि सः सामाजिकमाध्यमेन स्वस्य अप्रसन्नतां प्रकटितवान् आसीत्। वस्तुतः मन्त्रिमण्डलस्य निर्माणानन्तरं द्वितीयवारं मन्त्रिमण्डलस्य विस्तारस्य अनन्तरम् अपि सः सर्वकारे स्थानं प्राप्तुं न शक्तवान्। गतदिने सः उक्तवान् आसीत् यत् यदा बुभुक्षा भवति तदैव रोटिका खाद्यते इति। परन्तु उदरे पूर्णं सति भोजनं न खाद्यते। सः १४ मासान् यावत् विधायकत्वेन स्वस्य कार्येण सन्तुष्टः अस्ति। सः अवदत् यत् न अहं मन्त्रिपदं याचितवान्, न च अहं पदस्य धावने अस्मि न च अहं भवितुम् इच्छामि। अद्यापि पञ्चवर्षस्य दीर्घकालः अस्ति अतः अन्यः कश्चित् मन्त्री कर्तुं शक्यते। सुधीरः अवदत् यत् अभिव्यक्तिरूपेण एकः भावः विचारः च सहकृतः अस्ति।

धर्मशालातः काङ्ग्रेसविधायकः सुधीरशर्मा सामाजिकमाध्यमेषु स्वस्य उल्लेखं कृत्वा पुनः समाचारेषु अस्ति। सोमवासरे सः सामाजिकमाध्यमेषु लिखितवान् यत् "आत्ममानस्य सम्मतिः स्वभावस्यन्ताः" इति। अस्य अर्थः आत्मसम्मानेन सह समाधानं

हिमाचलस्य उच्चोच्चक्षेत्रेषु हिमपातः षड्दिनानि यावत् वातावरणं प्रतिकूलमेव तिष्ठति

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

हिमाचलप्रदेशस्य उच्चोच्चक्षेत्राणि हिमेन आच्छादितानि सन्ति। राज्यस्य किन्नौर, कुल्लू, लाहौल-स्पीति, चम्बा मण्डलेषु उच्चपर्वतक्षेत्रेषु हिमपातः निरन्तरं वर्तते। राजधान्यां शिमलानगरे अपि प्रातःकालात् मेघाः आसन्। तापमानस्य न्यूनतायाः कारणेन शीतलता वर्धिता अस्ति। मण्डलस्य कुल्लू-लाहौलस्य च अनेकेषु क्षेत्रेषु पुनः वातावरणे परिवर्तनं जातम् इति कारणतः जीवनं अद्यापि सामान्यं न अभवत्। सोमवासरे रात्रौ एव मण्डलस्य कुल्लू-लाहौल-उपत्यकायाः उच्चतरप्रदेशेषु हिमपातः आरब्धः। रोहताङ्ग-दर्यायां २५, रोहताङ्ग-कन्दराया दक्षिणद्वारे १२, उत्तरद्वारे ८, सिस्सौ, केलाङ्गे च ५-सेंटीमीटरमितं हिमपातः

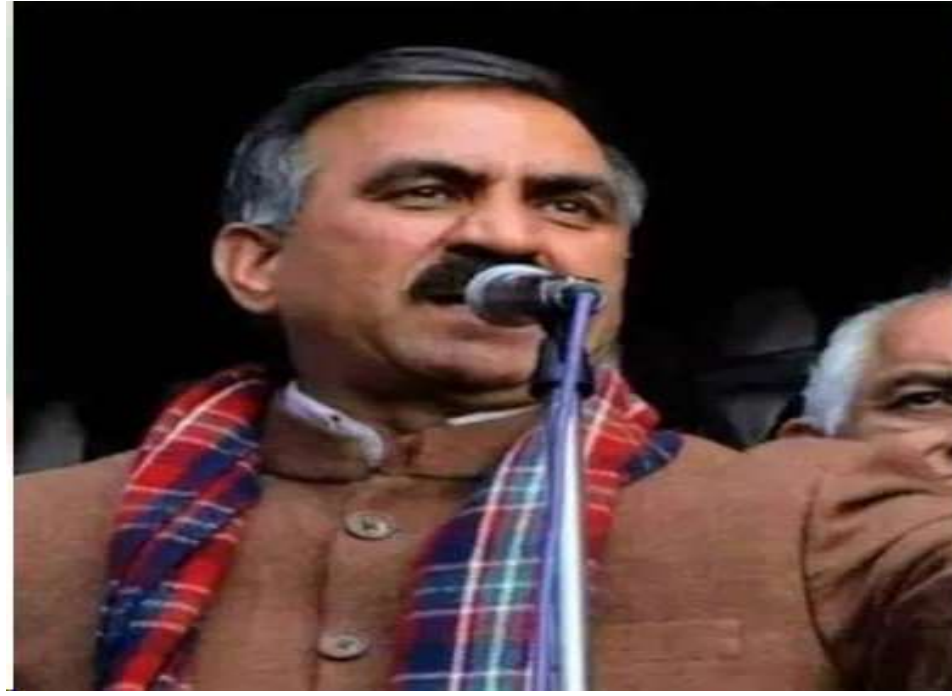
अभवत्। रामपुर उपमण्डलस्य १२/२० तथा १५/२० क्षेत्रस्य उच्चशिखरस्य अतिरिक्तं सुझरी, काशापाट, मुरालडण्डा सहितं इत्यादिषु अन्येषु उच्चक्षेत्रेषु सामान्यं हिमपातः अभवत् परन्तु किन्नौरमण्डले अपराहे वातावरणं स्वच्छम् अभवत्, रामपुरे तु सघनमेघयुक्तः एव अभवत्। क्षीणवायुस्थितेः अनन्तरं पुनः सम्पूर्णम् क्षेत्रं शीततरङ्गस्य ग्रहणे भवति। कुल्लू, लाहौल, किन्नौरम् इत्येतेषां उपरितनक्षेत्रेषु हिमपातस्य कारणेन जनानां दुःखानि अधिकं वर्धितानि। मण्डलप्रशासनेन पर्यटकानाम् सामान्यजनानाम् वातावरणं मनसि कृत्वा यात्रां कर्तुं परामर्शः दत्तः अस्ति। एतदतिरिक्तं लाहौल-उपत्यकायां हिमस्खलनस्य सम्भावना अपि अस्ति।

हिमाचलस्य राज्यसभासनं भाजपापक्षे ९ विधायकानां पारमतदानेन काङ्ग्रेसस्य पराजयः उभयोः ३४-३४ मतानि अनन्तरं भाग्येन निर्णयः भाजपादलस्य पक्षे

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। भाजपादलस्य हर्षमहाजनः हिमाचलप्रदेशात् राज्यसभासनं विजितवान् अस्ति। विधानसभायां बहुमतं प्राप्य अपि काङ्ग्रेसस्य अभिषेकमनुसिंहवी निर्वाचने पराजितः अभवत्। भाजपापक्षे ९ विधायकानां पारमतदानेन राज्यसभानिर्वाचने उभयोः ३४-३४ मतानि प्राप्तानि अनन्तरं भाग्येन निर्णयः भाजपादलस्य पक्षे आगतः। काङ्ग्रेसस्य विधायकानां पारमतदानेन राज्यसभायां काङ्ग्रेसस्य पराजयः अभवत्।

नेताप्रतिपक्षः जयरामठाकुरः मुख्यमन्त्रिणः त्यागपत्रं याचितवान्, उक्तं बहुमते नास्ति सर्वकारः

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। हिमाचलस्य पूर्वमुख्यमन्त्री विपक्षनेता च जयरामठाकुरः अवदत् यत् विधानसभायाः इतिहासे अद्यतनं दिनं कृष्णाक्षरैः लिखितः भविष्यति। सः अवदत् यत् यदि वित्तीयविधेयकं पतति तर्हि सर्वकारः गच्छति। सर्वकारस्य बहुमतं नष्टम् अस्ति। सदनं तस्य समर्थनाय काङ्ग्रेसविधायकाः सञ्जाः आसन्, परन्तु एतत् न श्रुतम्। अस्य सर्वकारस्य बहुमतं नष्टम् अस्ति, मुख्यमन्त्री त्यागपत्रं दद्यात्। इति सः अवदत्। जयराम ठाकुरः अवदत् यत् यदा कटौतीप्रस्तावस्य समये वित्तीयविधेयकस्य चर्चा भवति। तस्य विभागं याचयितुम् अधिकारः अस्ति। अस्य कृते केवलं स्वरमतदानं पर्याप्तं नास्ति। यदा विधेयकं मतदानार्थं स्थापितं तदा स्वरस्य आधारेण अपि भाजपायाः पक्षे समर्थनम् आसीत्। तस्य काङ्ग्रेसविधायकस्य समर्थनम् अपि आसीत्। परन्तु यदा विभागः याचितः तदा सभापतिः अश्रवणं सदनं स्थगितवान्।

त्रिदिनानि यावत् नारङ्गसचेतना

ऋतुविज्ञानकेन्द्रं शिमलाद्वारा राज्यस्य अनेकेषु भागेषु वर्षा, हिमपातः च भविष्यति इति पूर्वानुमानं कृतम् अस्ति। २८ फरवरी दिनाङ्के अपि केषुचित् उच्चपर्वतस्थानेषु प्रतिकूलवातावरणस्य सम्भावना अस्ति। राज्ये २९ फरवरीतः नूतनः पाश्चात्यः उपद्रवः सक्रियः भवितुम् अर्हति। अस्य प्रभावस्य कारणात् राज्यस्य अनेकक्षेत्रेषु मार्चमासस्य प्रथमदिनात् ३ मार्चपर्यन्तं प्रचण्डवृष्टिः, हिमपातः, वज्रपातः, विद्युत्प्रवाहः च इति नारङ्गवर्णीयसचेतना प्रसारिता अस्ति। विभागस्य अनुसारं मार्चमासस्य प्रथमदिनाङ्के चम्बा, कांगड़ा, कुल्लू च मण्डलेषु विभिन्नेषु स्थानेषु प्रचण्डवृष्टिः, हिमपातस्य च सम्भावना वर्तते। मार्चमासस्य द्वितीये दिने चम्बा, कांगड़ा, कुल्लू, किन्नौर, लाहौल-स्पीति इत्यत्र अतीव प्रचण्डवृष्टिः, हिमपातस्य च सम्भावना वर्तते। केषुचित् उच्चपर्वतस्थानेषु मार्चमासस्य ४ दिनाङ्के वातावरणं प्रतिकूलमेव तिष्ठति।

परिवहनविभागः ५७ नवीनबसमार्गेषु आवेदनम् आमन्त्रितम्, २९ मार्चपर्यन्तं ऑनलाइन आवेदनं कुर्वन्तु

शिमला । हिमाचलपरिवहनविभागस्य प्रवक्ता अवदत् यत् राज्ये सार्वजनिकयानव्यवस्थां सुदृढां कर्तुं चयनितमार्गेषु मञ्चवाहनवाहनानां संचालनार्थं आवेदनपत्राणि आमन्त्रितानि सन्ति। सः अवदत् यत् विभिन्नेषु जनपदेषु ५७ राज्यवाहनबसमार्गेषु इच्छुकैः हिमाचली वृत्तिहीनयुवकैः आवेदनपत्रं प्राप्तम्।

राज्यस्तरीयाधुनिकपुस्तकालये ननूरखेडादेहरादूने उत्तराखण्डसंस्कृताकादम्याः संस्कृत-छात्रवृत्ति-सम्मानकार्यक्रमः समायोज्यते

संस्कृतशिक्षामन्त्रिणा डॉ. धनसिंहेन दीयते संस्कृतछात्रेभ्यः शोधछात्रेभ्यः मानधनं छात्रवृत्तिश्च

हिमसंस्कृतवार्ताः-कुलदीपमैन्दोला, हरिद्वारम्। उत्तराखण्डसंस्कृताकादमी राज्यस्य द्वितीया राजभाषायाः संस्कृतस्य प्रचारार्थम्, उच्चशिक्षातः संस्कृतविद्यालयेषु संस्कृतविषयेषु च अध्ययनं कुर्वतां संस्कृतछात्राणां व्यक्तित्वविकासं च प्रवर्धयति। शोधकार्यं कुर्वतां शोधछात्राणां मध्ये रुचिं जनयितुं तद्दृष्ट्या च अनुसूचितजाति-अनुसूचित-जनजाति-वर्गस्य ५२ छात्राः प्रथमतः उच्चमध्यमवर्गपर्यन्तं (वर्ग-८तः १२) यावत् अध्ययनं कुर्वन्तः ४८ बालिकाछात्राः माध्यमिकसंस्कृतविद्यालयेषु च राज्ये आहत्य १०० छात्राः-चतुःलक्षं नवषष्टिसहस्रषट्शतरूप्यकाणां छात्रवृत्त्या सह राज्यस्य उच्चशिक्षासंस्थासु पञ्जीकृतानां संस्कृतविषयेषु आहत्य १७ शोधछात्राणां कृते नेट इत्यस्यां परीक्षायां सर्वाधिकम् अंकं प्राप्तुम् षड्लक्षाशीतिसहस्ररूप्यकाणि वार्षिकछात्रवृत्तिः अकादम्या दीयते।

अकादमीसचिवेन शिवप्रसादखालीवर्येण विज्ञापितं यत् बुधवासरे प्रातः १० वादनात् राज्यस्तरीय-आधुनिकपुस्तकालये ननूरखेडादेहरादूने कार्यक्रमः समायोज्यते। यस्मिन् राज्यस्य माननीयः संस्कृतशिक्षामन्त्री डॉ. धनसिंहरावतः अनुसूचितजातिजनजातिछात्रेभ्यः च राज्यस्य संस्कृतविद्यालयेषु अध्ययनं कुर्वन् उच्चशिक्षासंस्थासु संस्कृतसंशोधनविद्वद्भ्यः छात्रवृत्तिः मानधनं च प्रदास्यति। अकादमी इत्यनेन शोधविद्यार्थिविज्ञापनपत्रे विज्ञापितनियमानुसारं राज्यस्य संस्कृतविषये NET इत्युत्तीर्णानां शोधछात्राणाम् आवेदनानि आमन्त्रितानि आसन्, यस्य फलस्वरूपं बहवः शोधछात्राः आवेदनं कृतवन्तः आसन्। आवेदनप्राप्तेः निर्धारिततिथ्याः अनन्तरम्, 17 शोधछात्राणां आवेदनपत्राणि शोधछात्रवृत्तिचयनसमित्या स्वीकृतानि। समितिद्वारा चयनितानां छात्राणां, राज्यस्य सर्वेषु संस्कृतविद्यालयेषु अध्ययनं कुर्वतां अनुसूचितजाति-जनजाति-छात्राणां च कृते छात्रवृत्तिः प्रदत्ता भविष्यति।

अकादम्याः कोषाध्यक्षः सत्येन्द्रप्रसादडबरालः अवदत् यत् एतादृशैः कार्यक्रमैः संस्कृतशिक्षां प्राप्य प्रत्येकं छात्रं समानरूपेण सक्षमं कर्तुं प्रयत्नाः कर्तुं शक्यन्ते संस्कृतभाषा कस्यापि वयसः, वर्गस्य, जातिविशेषस्य वा भाषा नास्ति अपितु सार्वजनिकभाषा च संस्कारस्य भाषा विद्यते। अद्यतनकाले प्रत्येकस्मिन् खण्डे संस्कृतभाषायां निहितं ज्ञानं विज्ञानं च सर्वसामान्यजनपर्यन्तं संरक्षितुं, प्रवर्धयितुं, प्रसारयितुं च प्रतिज्ञां ग्रहीतुं आवश्यकता वर्तते।

मद्यघोटाला प्रकरणम्: ईडी केजरीवालं प्रति ८ तमं सम्मनं प्रेषितवान्, मार्चमासस्य ४ दिनाङ्के प्रश्नोत्तराय आहूतः

हिमसंस्कृतवार्ता- प्रवीण कुमारः, सिरमौरः

दिल्ली नगरे आबकारीनीतिसम्बद्धः प्रवर्तननिदेशालयेन पुनः एकवारं मुख्यमन्त्री अरविन्द केजरीवालस्य विरुद्धं कथिते धनशोधनप्रकरणे सम्मनपत्रं जारीकृतम्। अस्मिन् समये ईडी इत्यनेन मार्चमासस्य ४ दिनाङ्के दिल्लीनगरे एजन्सी मुख्यालये प्रश्नार्थं आहूतः। भवद्भ्यः वदामः यत् एतत् केजरीवालं प्रति ईडी इत्यस्य ८तमं सम्मनम् अस्ति। पूर्वं अन्वेषणसंस्थायाः २२ फरवरी दिनाङ्के सम्मनपत्रं जारीकृत्य २६ फरवरी दिनाङ्के तस्य प्रश्नार्थं आहूता आसीत्। परन्तु केजरीवालः एकवारमपि अन्वेषणसंस्थायाः समक्षं न उपस्थितः। तस्मिन् एव काले आम आदमीपक्षः कथयति यत् अन्वेषणसंस्था पुनः पुनः सम्मनं न प्रेषणीयम्, अपितु न्यायालयस्य आदेशस्य प्रतीक्षा कर्तव्या। मीडिया-समाचार-अनुसारम् अस्मिन् प्रकरणे न्यायालयस्य अग्रिमः श्रवणः मार्चमासस्य १६ दिनाङ्के भविष्यति।

पटनानगरे मन्दिर-निर्माणार्थं भूमि-उत्खननसमये प्राप्ता शतशः वर्षाणि प्राचीनामूर्तिः, जनाः पूजां कर्तुम् आरब्धवन्तः

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुणाल कौशिकः, मोतिहारी

५१ शक्तिपीठधाम- महामन्दिरस्य उत्खननसमये माँ काली इत्यस्याः शतशः वर्षपुरातनी मूर्तिः प्राप्ता। महामन्दिरस्य निर्माणकार्यं शीघ्रमेव आरभ्यते इति कथ्यते। यस्य आधारः माघपूर्णिमायां स्थापितः। एतस्मिन्नन्तरे समीपस्थेभ्यः ग्रामेभ्यः शतशः जनानां समूहः प्रतिमां द्रष्टुं समागतः। पटनामण्डलस्य पालिगञ्ज उपमण्डलस्य बिक्रमप्रखण्डक्षेत्रस्य दादोपुरग्रामे स्थितम् एतत् कालीमन्दिरम्। महामन्दिरस्य उत्खननसमये एकस्मिन् क्षेत्रे एकपादोच्चा ८ इञ्चविस्तृता माँ कालीसदृशी शतवर्षपुरातनी शिलामूर्तिः प्राप्ता। सूचनानुसारं ५१ शक्तिपीठब्रह्मा मिशनस्य महासचिवः सुनीलकुमारः अवदत् यत् ५१ शक्तिपीठमहामन्दिरस्य निर्माणार्थं बिक्रमस्य दादोपुरस्य एकस्मिन् क्षेत्रे उत्खननं क्रियते। एतस्मिन्नन्तरे क्षेत्रात् माँ काली इत्यस्याः अद्भुतप्रतिमा उद्भूतवती, या एकपादम् ऊर्ध्वं ८ इञ्च विस्तृतं च आसीत्। प्रथमदृष्ट्या एषा प्रतिमा शतशः वर्षपुराणी इव दृश्यते। तस्य केचन भागाः स्वाभाविकतया प्राकृतिकवर्णाः नष्टाः सन्ति। अस्याः अद्भुतमूर्त्याः विशेषः अस्ति यत् माता शङ्करस्य उपरि स्थिता दृश्यते, या स्वयमेव भिन्नरूपं दृश्यते। यस्य भारः १५ कि.ग्रा. तस्मिन् काले तत्र उपस्थिताः महिलाः प्रतिमां गंगाजलेन स्नानं कारयित्वा माँ काली वस्त्रैः आच्छाद्य पूजयन्ति स्म। महासचिवः सुनीलकुमारः अवदत् यत् अस्य मन्दिरस्य निर्माणकार्यं शीघ्रमेव आरभ्यते।

यस्य आधारः माघपूर्णिमायां शुभसमये स्थापितः। उत्खननसमये प्राप्ता एषा माँ काली इत्यस्याः अद्भुतमूर्तिः सर्वकामकामनाम् पूरयित्री देवता त्रिकाल भवानी इति नाम्ना कृता। अपरपक्षे ब्रह्ममिशनस्य युवाप्रकोष्ठस्य अध्यक्षः मीडियाप्रभारी च उमेशसिंहः अवदत् यत् शीघ्रमेव भव्यपूजामण्डपस्य निर्माणं भविष्यति, भव्यस्य माँ भवानी महायाज्ञस्य आयोजनं च भविष्यति। यस्य सर्वाणि सञ्जता शीघ्रमेव आरभ्यते।

पतनानन्तरं पुनः विपणिः हरितवर्णं प्रति प्रत्यागतवान्; सेन्सेक्सः ३०५ अंकैः, निफ्टी २२२०० अंकैः वर्धितः

हिमसंस्कृतवार्ता:- दिलीपः, नादौनम् > सप्ताहस्य द्वितीयव्यापारदिने द्वयोः दिवसयोः क्रमशः क्षयस्य अनन्तरं शेयरविपणिः हरितवर्णं स्थगितः अभवत्। मंगलवासरे प्रारम्भिकहानिः पुनर्प्राप्तः बीएसई सेन्सेक्सः ३०५.०९ (०.४१%) अङ्कानां लाभेन ७३,०९५.२२ इति स्तरं प्राप्तवान्। अपरपक्षे एनएसई निफ्टी ७६.३० (०.३४%) अंकैः सुदृढः भूत्वा २२,१९८.३५ इति स्तरेण स्थगितः अभवत्। मंगलवासरे व्यापारसत्रे आईटी, फार्मा, रियल्टी क्षेत्रस्य शेयराणां क्रयणं कृत्वा विपणिसमर्थनं प्राप्तवान्।

सुवर्ण - रजतौ २०२४ तमस्य वर्षस्य

फरवरी मासस्य २७ दिनाङ्के सुवर्णस्य वृद्धिः रजते च न्यूनता अभवत्। वृद्धिं प्राप्त्वा सुवर्णस्य मूल्यं प्रति १० ग्राम् ६२००० यावत् अतिक्रान्तम् अस्ति। तस्मिन् एव काले रजतस्य मूल्यं प्रतिकिलो ६९००० तः अधिकं अभवत्। राष्ट्रियस्तरस्य ९९९ शुद्धतायाः २४ कैरेट सुवर्णस्य १० ग्रामस्य मूल्यं ६२२४० रूप्यकाणि आसीत्।

डॉलर बनाम् रुप्यकः

अन्तरबैङ्कविदेशीयविनिमयविपण्यां रुप्यकस्य मूल्यं प्रति डॉलरं ८२.८७ इति मूल्ये सशक्तं उद्घाटितम्। दिनव्यापारे प्रतिडॉलरं ८२.९० इति न्यूनतमं स्तरं प्राप्तवान्। अन्ते रुप्यकस्य मूल्यं एकपैसा न्यूनमागत्य प्रतिडॉलरं ८२.८९ (अस्थायी) इति मूल्ये समाप्तम्।

राष्ट्रपति द्रौपदी मुर्मू अद्यारभ्य झारखण्ड-ओडिशाराज्ययोः चतुर्दिवसीययात्रायाम्

राष्ट्रपति द्रौपदी मुर्मू अद्यारभ्य झारखण्ड-ओडिशाराज्ययोः चतुर्दिवसीयायां यात्रायां भविष्यति। श्रीमती मुर्मू श्व रॉच्यां केन्द्रीयझारखण्डविश्वविद्यालयस्य तृतीये दीक्षांतसमारोहे भागं ग्रहीष्यति। तदनन्तरं राष्ट्रपतिः ओडिशा-राज्यस्य रायरङ्गपुरे केन्द्रसर्वकारस्य अवकाशगृहस्य शिलान्यासं करिष्यति। राष्ट्रपतिः बरसाहीनगरे एकलव्य-आदर्श-आवासीयविद्यालयस्य उद्घाटनं करिष्यति तथा च रैरङ्गपुरे अनेकाणां सडकपरियोजनानां क्रीडासङ्कुलस्य च शिलान्यासं करिष्यति। राष्ट्रपतिः २९ फरवरी दिनाङ्के केओन्झारे आदिवासीसदस्यैः सह संवादं करिष्यति।

व्याकरणपदस्य अर्थः

व्याक्रियन्ते असाधुशब्देभ्यः विविच्य साधुशब्दा अनेन इत्यर्थे वि तथा आङ् उपसर्गपूर्वात् कृधातोः ल्युट् (अन) प्रत्यये कृते व्याकरणशब्दः सिध्यति। पाणिनिः व्याकरणं सूत्ररूपेण रचितवान्। तेन व्याकरणेन साधुशब्दानां ज्ञानं भवति। शास्त्रेस्मिन् सूत्राणि तथा च उदाहरणप्रत्युदाहरणाध्याहारस्वरूपं तेषां व्याख्यानम् एतस्य सर्वस्य समावेशः भवति। तर्हि व्याकरणपदेन सूत्राणि उत साधुशब्दाः अथवा उभयमपि निर्दिष्टं भवति इत्यत्र सन्देहः।

विषयेस्मिन् त्रयः पक्षाः--

अ) सूत्राणि नाम व्याकरणम्।

आ) साधुशब्दाः व्याकरणम्।

इ) साधुशब्दाः (लक्ष्यं) सूत्राणि (लक्षणं) इति उभयविधं व्याकरणम्। एतेषु त्रिष्वपि ये गुणदोषाः तेऽत्र विविच्यन्ते।-

अ) 'सूत्राणि एव व्याकरणम्' इत्यस्मिन् पक्षे दोषद्वयम् उपतिष्ठते-

१) सूत्रे व्याकरणे षष्ठ्यर्थोऽनुपपन्नः -

- सूत्रविषये 'व्याकरणस्य सूत्रम्' एवं षष्ठीविभक्त्या निर्देशो भवति। षष्ठ्याः अर्थः सम्बन्धसामान्यम्। तस्य कृते ययोः सम्बन्धः अस्ति तौ द्वौ भिन्नौ पदार्थौ आवश्यकौ। यथा 'राज्ञः पुरुषः' इत्युक्ते राजा तथा च पुरुषः एतौ द्वौ भिन्नौ स्तः इति भानं भवति। तयोः मध्ये यः स्वामिसेवकभावः सः षष्ठ्यर्थः। सूत्रम् एव व्याकरणम् इति वदामः चेत् उभयोः अभेदः भवति। अतः पुनः अभिन्नस्य विषये 'व्याकरणस्य सूत्रम्' एवं षष्ठीनिर्देशः नोपपद्यते। तत्तु 'मनुष्यस्य पुरुषः' इति कथनवत् हास्यास्पदं भवेत्।

पतञ्जलिराह-नैष दोषः। अत्रत्यः षष्ठ्यर्थः व्यपदेशिवद्भावेन तिष्ठतीति अङ्गीक्रियताम्। यथा मस्तकमेव राहुः तथापि 'राहोः मस्तकम्' इत्युच्यते षष्ठ्यन्तेन।

२) शब्दाप्रतिपत्तिः -- यदि सूत्राण्येव व्याकरणम् इति वदामश्चेत् शब्दानां प्रतिपत्तिः ज्ञानं तेन न भवेत्। कुतः? 'वृद्धिरादैच्' इत्यादिषु सूत्रेषु केवलं 'वृद्धिः, आत्, ऐच्' एवं विग्रहं कृत्वा अर्थज्ञानं न भवति। तदर्थम् उदाहरणानि, प्रत्युदाहरणानि, अध्याहारश्च एतद्रूपं व्याख्यानमेव आवश्यकम्। आकारः दीर्घौ च ऐकार-औकारौ वृद्धिसंज्ञौ इति सूत्रार्थः। तस्य स्पष्टीकरणार्थं शालीयः, ऐतिकायनः औपगवः इत्यादीनि उदाहरणानि प्रस्तूयन्ते।

भाष्यकारः वदति न अत्रापि दोषः। सूत्रतः एव शब्दान् प्रतिपद्यन्ते। वृद्धिः आत् ऐच् इति पदच्छेदे कृते एतेभ्यः चर्चापदेभ्यः एव बुद्धिमन्तः आकारः दीर्घौ च ऐकार-औकारौ वृद्धिसंज्ञाः इति अवगच्छन्ति। ये मन्दबुद्धयः तेषां कृते उदाहरण-प्रत्युदाहरण-अध्याहाररूपं व्याख्यानम् आवश्यकं भवति।

आ) एवं तर्हि 'शब्दाः व्याकरणम्' एवं भवतु। तथापि अत्रापि दोषद्वयम्-

१) शब्दे ल्युडर्थः --व्याकरणशब्दस्य घटनायां यः ल्युट् (अन) प्रत्ययः तस्यार्थः करणम् इति। अतः येन साधनभूतेन शास्त्रेण शब्दाः प्रकृति-प्रत्ययविभागं दर्शयित्वा असाधुशब्देभ्यः व्याक्रियन्ते विविच्यन्ते (पृथक् दर्शयन्ते) तद् व्याकरणम् इति अर्थः प्राप्यते। शब्दः एतस्य शास्त्रस्य न साधनं यतः तत् व्याकरणस्य कर्म अस्ति। अतः 'शब्दः एव व्याकरणम्' इत्यभ्युपगमे कृते व्याकरणशब्दे यः ल्युट् तस्यार्थः न सङ्गतः भवति।

एतं दोषं निराकुर्वन् पतञ्जलिराह- ल्युट् प्रत्ययः करणार्थः एव इति न नियमः। 'कृतल्युटो बहुलम्' इत्यत्र बहुलग्रहणात् अन्यान्यपि कारकाणि ल्युटः अर्थाः भवितुं शक्यन्ते। यथा प्रस्कद्यते यस्मात् तत् प्रस्कन्दनम् प्रप्रत्यये यस्मात् तत् प्रपतनम् एतयोः प्रस्कन्दनप्रपतनशब्दयोः यः ल्युट् तस्यार्थः अपादनम्। अतः शब्दरूपं कर्म अपि तस्यार्थः भवेत् इत्यत्र न प्रत्यवायः।

शब्दैः अन्ये शब्दाः व्याक्रियन्ते विविच्यन्ते इत्यभ्युपगमे करणार्थः अपि न शब्दविषये अस्थाने भवति। यथा गौः इत्युच्चारिते नाश्वः न गर्दभः एवं अश्वगर्दभादयः पदार्थाः निवर्तन्ते गौः इत्यर्थः सन्देहरहितः प्रतीयते।

२) भवे च तद्धितः --व्याकरणशब्दात् 'तत्र भवः' (तस्मिन् भवति सः) इत्यनेन सूत्रेण अण् इति तद्धितप्रत्ययं कृत्वा वैयाकरणशब्दः सिध्यति। यः सूत्राणि वेत्ति अधीते वा सः वैयाकरणः इति उच्यते। शब्दा एव व्याकरणम् इति अभ्युपगमे कृते एषः तत्र भवः इति सूत्रेण कृतः तद्धितप्रत्ययः न सङ्गच्छते। यः साधुशब्दान् जानाति सः वैयाकरणः इति न वदन्ति।

३) प्रोक्तादयश्च तद्धिताः --'तेन प्रोक्तम्' इत्यनेन सूत्रेण 'छ' प्रत्ययं कृत्वा पाणिनिना प्रोक्तं पाणिनीयम्, आपिशलिना प्रोक्तम् आपिशलम्, काशकृत्स्निना प्रोक्तं काशकृत्स्नम् इत्यादयः शब्दाः सिध्यन्ति। पाणिनिना सूत्राणि प्रोक्तानि न तु शब्दाः। अतः 'शब्दाः व्याकरणम्' इत्यभ्युपगमे कृते 'तेन प्रोक्तम्' इत्यर्थः तद्धितप्रत्ययः न सङ्गच्छते।

४) 'तत्र भवः' इत्यनेन अण् इति तद्धितप्रत्ययः विधीयते पुनश्च 'तेन प्रोक्तम्' इत्यनेनापि छ इति तद्धितप्रत्ययः एव। वार्तिककारः तद्धितप्रत्ययः न सङ्गच्छते इति एव उभयत्र दर्शयितुम् इच्छति। अतः तयोरेकेनैव कार्यम् असेत्स्यत् तर्हि कुतः वृथा अभिहितस्य अभिधानम्?

एतस्य समाधानमेवम्- तत्र भवः इत्यनेन कृतस्य अण् इति प्रत्ययस्य अर्थः न सङ्गच्छते इति दर्शयन् आचार्यः 'भवे च तद्धिते' एवं वार्तिकं कृतवान्। पुनश्च तेन अग्रे 'तेन प्रोक्तम्' इत्यनेन क्रियमाणः छ प्रत्ययः अपि न चरितार्थः भवतीति लक्षितम्। एकवारं कृतं सूत्रं आचार्याः न निवर्तयन्ते अतः अभिहिताभिधानरूपं दोषं स्वीकृत्यापि द्वे वार्तिके आचार्येण रचिते।

इ) सूत्रं वा शब्दः वेति व्याकरणपदस्य अर्थः इति स्वीकरणे दोषाः सन्ति। इदानीं तृतीयं पक्षम् उपस्थापयन् आचार्यः वदति- लक्ष्यलक्षणे व्याकरणम् इति। लक्ष्यं शब्दः लक्षणं सूत्रम्। शब्दः तथा तत्प्रतिपादकं सूत्रम् एतयोः समुदायः व्याकरणम् इति फलितार्थः।

अस्मिन्नपि अभ्युपगमे दोषः अस्त्येव। सूत्रशब्दयोः समुदायस्य नाम व्याकरणम्। अतः केवलं सूत्रं वा केवलं शब्दः वा व्याकरणम् इति नाम्ना निर्देशं न अर्हति यतः समुदाये प्रवृत्तः शब्दः तस्य अवयवनिर्देशाय नोपयुज्यते। तथापि यः केवलं सूत्राणि अधीते वेति वा सः वैयाकरणः इत्युच्यते एतदसङ्गतम्।

पतञ्जलिः वदति नैष दोषः। समुदाये प्रवर्तमानः शब्दः अवयवेषु प्रवर्तते यथा- पञ्चालाः इति जनपदस्य नाम तस्य पूर्वोत्तरावयावानां समूहस्य दर्शकम्। तथापि पूर्वं पञ्चालाः उत्तरे पञ्चालाः एवं पञ्चालजनपदस्य अवयवेषु सः शब्दः प्रवर्तते। तैलं भुक्तम्, घृतं भुक्तम् इत्यादयः शब्दाः औषधमिश्रिततैलार्थं घृतार्थं चोपयुज्यन्ते। अत्र अवयववाचकशब्दः समुदायं दर्शयति। पुनश्च शुक्लः नीलः कपोतः कृष्णः एते वर्णस्य आधिक्यं दर्शयन्तः अवयववाचकाः शब्दाः। ते सम्पूर्णवस्तुनः निर्देशार्थम् उपयुज्यन्ते शुक्लः मेघः इत्यादि।

एवं 'लक्ष्यलक्षणे व्याकरणम्' इति स्वीकृते 'तत्र भवः', 'तेन प्रोक्तम्' इत्यादिभिः सूत्रैः उक्ताः तद्धितप्रत्ययाः अपि व्याकरणविषये चरितार्थाः भवन्ति इत्यतः 'लक्ष्यलक्षणे व्याकरणम्' इत्येव सर्वसमावेशकः अभ्युपगमः।

श्री.अभिजित् तोडकरः सुभाषितशिक्षणप्रमुखः
संस्कृतभारती पश्चिममहाराष्ट्रप्रान्तः।

धारावाहिकी गीताप्रश्नोत्तरी

धृतराष्ट्रः- सञ्जय! तत्रत्याः अन्ये अपि शङ्खादिवाद्यानि निनादितवन्तः किम्?

सञ्जयः- आं, राजन्! पाण्डवपक्षीयः महाधनुष्मान् काशिराजः, अजेयः सात्यकिः, राजा द्रुपदः, द्रौपदेयाः पञ्चपुत्राः, महाबाहुः सुभद्रापुत्रः अभिमन्युश्च इत्येते अपि स्वशङ्खान् उच्चैः दध्मुः।

धृतराष्ट्रः- पाण्डवपक्षीयाणां तस्य शङ्खध्वनेः परिणामः कः जातः?

सञ्जयः- पाण्डवसेनया निनादितः सः शङ्खध्वनिः अत्यन्तं भयङ्करः आसीत्, आकाशे, पृथ्व्याञ्च सर्वत्र सः व्यापकः अभवत्। सः ध्वनिः अन्यायपूर्वकं राज्यम् अपहर्तुम् उद्यतानां कौरवाणां हृदयाणि व्यदारयत्।

धृतराष्ट्रः- शङ्खादिवाद्यानां निनादनानन्तरं पाण्डवैः किं कृतं सञ्जय? उच्यताम्।

सञ्जयः- हे राजन्! शङ्खादीनां निनादनानन्तरं युद्धारम्भावसरे च भवत्सम्बन्धिनः तान् कौरवान् वीक्ष्य कपिध्वजः अर्जुनः धनुरुद्यम्य हृषिकेशं श्रीकृष्णम् एतद्वचनम् उक्तवान्।

धृतराष्ट्रः- किं वचनं तत्? शीघ्रं वद।
अर्जुनः- हे अच्युत! उभयोः सेनयोर्मध्ये मम रथं स्थापय।

श्रीकृष्णः- किमर्थं स्थापयाम्यहम् अर्जुन, रथमेतत् उभयोः सेनयोर्मध्ये?

अर्जुनः- मया कैः सह योद्धव्यम् इति अस्मिन् सङ्ग्रामोद्यमे स्थितान् योद्धुकामान् शूरवीरान् सम्यक् पश्येयम् अहम्। अस्मिन् रणे दुर्योधनस्य प्रियङ्करान्, तान् समवेतान् राज्ञः अपि पश्येयम्।

धृतराष्ट्रः- एवम् अर्जुने उक्ते भगवता श्रीकृष्णेन किं कृतं सञ्जय?

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः,
नारदोपाध्यायः

(अनुवर्तिष्यते)

आत्म-अज्ञानमेव सर्वविधानाम् अनर्थानां कारणमिति

बृहदारण्यकोपनिषदि उच्यते- यदि मनुष्ये आत्मभावस्य प्रकाशनेन नित्यमुक्तानन्दस्यानुभूतिः भवति तदा सः पदार्थेष्वनासक्तः भूत्वा किमर्थम् शरीरे मिथ्याध्यासं कारणम्।

कृत्वा विषयोपभोगार्थं सन्तप्तः भविष्यति। आत्म-अज्ञानमेव सर्वविधानाम् अनर्थानां कारणमिति अतः अयमेव अविद्यायाः चतुर्थः प्रकारः। उपर्युक्तेषु चतुर्षु प्रकारेषु अविद्यैव राग-द्वेषादि चतुर्णां क्लेशानां मूलमित्यभिधीयते। महर्षि गौतमेन न्यायदर्शने उक्तं यत् मिथ्या-ज्ञानात्मकाविद्यायाः निवृत्तिपूर्वकं रागादिनिवृत्तिः आत्यन्तिक-दुःखनिवृत्तेः कारणम्।